

ქართული მართლმადიდებელი ეკლესიისა და დიასპორის როლი არაფორმალური სოციალური ქსელების ფორმირებასა და რესოციალიზაციის პროცესში (საქართველოს არალეგალი მიგრანტები იტალიაში)

თამარ ჩარკვიანი
ასოცირებული პროფესორი
კავკასიის უნივერსიტეტი

აბსტრაქტი

ნაშრომი განიხილავს ქართული მართლმადიდებელი ეკლესიის (ქმე) როლსა და გავლენას ქართულ საზოგადოებაზე პოსტსაბჭოთა პერიოდიდან 2020 წლამდე. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ ქმე ჩამოყალიბდა მნიშვნელოვან კულტურულ, მორალურ და პოლიტიკურ ძალად საქართველოში. მან აქტიური მონაწილეობა მიიღო ეროვნული თვითმყოფადობის აღდგენაში, ქართული ტრადიციებისა და ენის შენარჩუნების გზით და დასავლური გავლენების ფონზე ქართული ღირებულებების მცველად პოზიციონირდა. ქმე პოლიტიკურ სივრცეშიც გაძლიერდა ხელისუფლებასთან მჭიდრო კავშირების დამყარების გზით, რაც მას სამართლებრივი პრივილეგიებისა და საჯარო განათლებაში მნიშვნელოვანი როლის მოპოვების შესაძლებლობას აძლევდა. მისი კონსერვატორული პოზიცია მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს საზოგადოებრივ დისკურსსა და პოლიტიკაზე. ეკლესიის მზარდი გავლენა სოციალურ, პოლიტიკურ და საგანმანათლებლო სექტორებში ცხადყოფს მის ცენტრალურ როლს ქართულ საზოგადოებაში. კვლევა ასევე მიმოიხილავს ქართული დიასპორის გამოცდილებას, განსაკუთრებული ფოკუსით – რელიგიური ინსტიტუტების როლზე იტალიაში, მათი გავლენის ანალიზით საზოგადოებრივ კავშირებზე და კულტურული მემკვიდრეობის შენარჩუნებაზე.

საკვანძო სიტყვები: ქართული მართლმადიდებელი ეკლესია, ეროვნული იდენტობა, პოსტსაბჭოთა საქართველო, პოლიტიკური გავლენა, დიასპორა, რელიგიური ინსტიტუტები.

შესავალი

1991 წელს საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ საქართველოში მასშტაბური მიგრაციის ტალღების დასაწყისს დაუდო საფუძველი, რასაც გამოწვეული იყო ეკონომიკური კრიზისით, პოლიტიკური არასტაბილურობით და რეგიონული კონფლიქტებით. ამ პერიოდში ქართული მართლმადიდებელი ეკლესია (ქმე) ჩამოყალიბდა როგორც სოციალური და მორალური სტაბილიზატორი, რომელიც მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა ეროვნული იდენტობის შენარჩუნებასა და ინდივიდების მხარდაჭერაში სოციალური და ეკონომიკური კრიზისის ფონზე. ნაშრომი იკვლევს მიგრაციის პროცესების ურთიერთქმედებას ქმესთან როგორც სოციალურ ინსტიტუტთან და განიხილავს, თუ როგორ უზრუნველყოფდა ეკლესია სულიერ მხარდაჭერასა და სოციალურ-კულტურულ უწყვეტობას როგორც მიგრანტებისთვის, ისე საქართველოში დარჩენილი მოქალაქეებისთვის.

საქართველოდან შრომითი მიგრაციის ზუსტი მასშტაბები დღემდე არ არის სრულად განსაზღვრული, თუმცა მკვლევართა უმეტესობა თანხმდება, რომ ქვეყნის მნიშვნელოვანი მოსახლეობა საზღვარგარეთ ცხოვრობს. მსოფლიო ბანკის მონაცემებით, 2010 წლისთვის

უცხოეთში მცხოვრებ ქართველთა რაოდენობამ 1,057,001-ს მიაღწია, რაც ნიშნავს, რომ საქართველოს ყოველი მეოთხე მოქალაქე ქვეყნის გარეთ იმყოფებოდა. 2012 წელს გამოქვეყნებული ანგარიშის თანახმად, 2011 წლისთვის 350,000-დან 500,000-მდე საქართველოს მოქალაქე იყო დასაქმებული საზღვარგარეთ, რაც ქვეყნის მთლიან მოსახლეობასთან მიმართებით დაახლოებით 8-11%-ს შეადგენდა.

სტატისტიკური და რაოდენობრივი მონაცემების მიმოხილვა: 2014 წლის ეროვნული აღწერის წინასწარი მონაცემები ადასტურებს, რომ 2002 წლის აღწერასთან შედარებით, საქართველოს მოსახლეობა დაახლოებით 600,000-ით შემცირდა და 2015 წლის 1 იანვრისთვის 3,729,500 შეადგინა კვლევები მიუთითებს, რომ ემიგრაციისადმი ქართველთა ინტერესი სტაბილურად იზრდება. აღსანიშნავია, რომ მიუხედავად ქართული დიასპორის შედარებით ფართო მასშტაბისა, მხოლოდ მცირე ნაწილი გამოხატავს სურვილს, სამუდამოდ დატოვოს ქვეყანა. თუმცა, გამოკითხულთა მნიშვნელოვანი ნაწილი – 42% – აცხადებს ემიგრაციის სურვილს.¹

1. მიგრაციის პროცესები ქართულ საზოგადოებაში: პოსტსაბჭოთა პერიოდი (1991-2020) და ქართული მართლმადიდებელი ეკლესიის პარალელები – მიგრაციის ეკონომიკური და სოციალური მამოძრავებლები

1990-იან წლებში მიგრაციის მასშტაბური ზრდა დაიწყო, რაც საქართველოს მძიმე ეკონომიკური რეცესიით, ჰიპერინფლაციითა და უმუშევრობის მაღალი დონით იყო გამოწვეული, რაც საბჭოთა ეკონომიკის კოლაფსის შედეგს წარმოადგენდა.² 1991-1992 წლების სამოქალაქო ომმა და შემდგომმა კონფლიქტებმა აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში შიდა იძულებითი გადაადგილება გამოიწვია და ბევრ ქართველს ქვეყნის ფარგლებს გარეთ სტაბილურობის ძიებისკენ უბიძგა. 2002 წლის აღწერის მონაცემებით, 2000-იანი წლების დასაწყისისთვის საქართველოდან 300,000-ზე მეტი ადამიანი იყო მიგრირებული, უმთავრესად რუსეთში, თურქეთსა და ევროპაში.³ 2020 წლისთვის ემიგრანტთა რაოდენობა მნიშვნელოვნად გაიზარდა, ხოლო ქართული დიასპორის მიერ გადარიცხული თანხები ქვეყნის მთლიან შიდა პროდუქტში (GDP) თითქმის 13%-ს შეადგენდა, რაც მიგრაციის მნიშვნელოვან ეკონომიკურ გავლენაზე მიუთითებს.⁴

1.1 ქართული მართლმადიდებელი ეკლესიის როლი მიგრაციის კონტექსტში

როგორც ქართული იდენტობის ცენტრალური ელემენტი, ქართული მართლმადიდებელი ეკლესია ცდილობდა, უზრუნველყო დიასპორის უწყვეტობა და სტაბილურობა ქვეყნის შიგნით დარჩენილი მოსახლეობისთვის. პოსტსაბჭოთა საქართველოში დაიწყო რელიგიური აღმავლობის პერიოდი, რა დროსაც ქმე კვლავ ჩამოყალიბდა როგორც მორალური ავტორიტეტი და სოციალური ინსტიტუტი.⁵ საბჭოთა სახელმწიფოს დაშლის შედეგად წარმოქმნილი ვაკუუმის პირობებში ეკლესია ქართველებისთვის ერთიანობისა და გამძლეობის წყაროდ იქცა, რაც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო ეკონომიკური და სოციალური გაურკვევლობის ფონზე. მისი აქცენტი კულტურულ და სულიერ უწყვეტობაზე

¹ World Bank. Georgia and migration. Retrieved from. 2020. <https://www.worldbank.org> [უ.გ. 24. 02. 2025].

² Badurashvili, I. Determinants and trends of internal and external migration in Georgia. Caucasus Journal of Social Sciences, 1(1). 2004.

³ Trier, T., & Khanzhin, A. Migration in Georgia: Socio-economic and demographic impacts. Caucasus Policy Institute. 2007.

⁴ World Bank. Georgia and migration. Retrieved from. 2020. <https://www.worldbank.org> [უ.გ. 24. 02. 2025].

⁵ Kukhianidze, A. Georgian Orthodox Church's role in post-Soviet Georgia. Caucasus Analytical Digest, 30. 2011.

გადამწყვეტი აღმოჩნდა ქართული იდენტობის განმტკიცებისთვის, როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე მის ფარგლებს გარეთ.

ეკლესიამ დიასპორულ საზოგადოებებთან ურთიერთობების გაღრმავებაც უზრუნველყო, მათ შორის, რელიგიური მომსახურებების შეთავაზებით მიგრაციულ ცენტრებში და ქართულენოვანი საეკლესიო მასალების გავრცელებით, რაც კულტურული კავშირების შენარჩუნებას უწყობდა ხელს.⁶ რელიგიური და კულტურული პრაქტიკის განმტკიცებით, ეკლესია ამცირებდა ქართული მიგრანტებისთვის უცხო გარემოში განცდილ იზოლაციასა და კულტურულ გაუცხოებას, რაც სოციალური ქსელების ფორმირებას უწყობდა ხელს და ქართველ მიგრანტებს სოლიდარობისა და გამძლეობის გაძლიერების საშუალებას აძლევდა.

1.2 მიგრაციის ფორმები და ეკლესიის გავლენა სოციალურ ინტეგრაციაზე

მიგრაციის პროცესებმა ქართულ საზოგადოებაზე მნიშვნელოვანი ზეგავლენა მოახდინა, რაც სოციალური სტრუქტურებისა და საოჯახო დინამიკის ტრანსფორმაციაში გამოიხატა. ქართული მართლმადიდებელი ეკლესია ხშირად რეაგირებდა მიგრაციის გამოწვევებზე, სთავაზობდა რა მორალურ ჩარჩოს იმ პირებს, რომლებიც მიგრაციით იყვნენ დაზარალებულნი, მათ შორის, ოჯახური განცალკევების პრობლემებისა და ხანგრძლივი არყოფნით გამოწვეული სოციალური მოწყვლადობის საკითხებზე. კვლევები მიუთითებს, რომ ქმე მიგრანტებს მოუწოდებდა, შეენარჩუნებინათ კულტურული პრაქტიკები და ოჯახური კავშირები, როგორც ქართული ცხოვრების განუყოფელი ნაწილი⁷.

გარდა ამისა, მიგრანტებით დასახლებულ რეგიონებში ეკლესიის საქმიანობამ ხელი შეუწყო არაფორმალური მხარდამჭერი ქსელების ჩამოყალიბებას, სადაც ეკლესიის ხელმძღვანელობით შექმნილი თემები უზრუნველყოფდნენ სულიერ დახმარებასა და სოციალურ მხარდაჭერას, რაც საქართველოში თავად ეკლესიის სტაბილიზაციის როლს იმეორებდა.⁸ აღნიშნული ქსელები არა მხოლოდ რელიგიური პრაქტიკის გაგრძელებას უწყობდნენ ხელს, არამედ ხელსაყრელ პირობებს ქმნიდნენ მიგრანტთა ეკონომიკური და სოციალური ინტეგრაციისთვის, რაც მათ შესაძლებლობას აძლევდა, შეენარჩუნებინათ ქართული იდენტობა, მიუხედავად უცხო სოციალურ გარემოში ადაპტაციის საჭიროებისა.⁹

1.3 დიასპორაში გამძლეობა და იდენტობის შენარჩუნება

ქართული მართლმადიდებელი ეკლესია არსებით როლს ასრულებდა ეროვნული იდენტობის შენარჩუნებაში დიასპორულ თემებში, მოქმედებდა რა კულტურული უწყვეტობის სიმბოლოდ. საზღვარგარეთ მოქმედი ქართული მართლმადიდებელი ტაძრები ხშირად კულტურული შეკრებების ცენტრებად ყალიბდებოდა, სადაც მიგრანტებს ჰქონდათ შესაძლებლობა, დაკავშირებოდნენ საკუთარ მემკვიდრეობას რელიგიური დღესასწაულების, ქართული ენის გაკვეთილებისა და საზოგადოებრივი ღონისძიებების მეშვეობით.¹⁰ ბევრი ქართველი მიგრანტისთვის ეკლესია უცხო გარემოში მორალური და კულტურული

⁶ Tabatadze, S., & Gorgadze, N. The role of the Orthodox Church in education in Georgia. *European Journal of Education Studies*, 3(2). 2016.

⁷ Kiknadze, N. Religion and politics in Georgia: An analysis of the relations between church and state. *Journal of Social Research*, 12(1). 2018.

⁸ Rimple, P., The church and modernity: A brief history of Georgian Orthodox influence. *Caucasus Survey*, 7(2). 2019.

⁹ Papava, V., The role of the Orthodox Church in Georgian society and the state. *Caucasus Analytical Digest*, 34. 2012.

¹⁰ Smith, G., The post-Soviet states: Mapping the politics of transition. Edward Arnold Publishers. 2002.

ორიენტირის ფუნქციას ასრულებდა, რაც მათ ეხმარებოდა, გაემართლებინათ თავიანთი ცხოვრებისეული გამოწვევები და შეენარჩუნებინათ შინაგანი წონასწორობა.

გარდა ამისა, ქმე მიგრაციის სულიერ განზომილებას განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებდა, რაც მიგრანტებისთვის საკუთარ გამოცდილებას რწმენისა და გამძლეობის გამოცდად აღქმას უწყობდა ხელს მიხედვით, აღნიშნული მიდგომა ქართველ მიგრანტებს ეხმარება, თავიანთი ემიგრანტული გამოცდილება უფრო ფართო სულიერი ნარატივის ნაწილად აღიქვან, რაც აძლიერებს მათ გამძლეობას და მიგრაციის გამოწვევებთან გამკლავების უნარს.

ქართული მართლმადიდებელი ეკლესია მნიშვნელოვან როლს ასრულებდა როგორც მიგრაციის გამოცდილების ფორმირებაში, ისე ქართული იდენტობის შენარჩუნებაში როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე დიასპორულ თემებში. მისი საქმიანობა და კულტურული გავლენა ხელს უწყობდა მიგრანტების სტაბილურობასა და გამძლეობის შენარჩუნებას, რაც მათ დაეხმარა, უცხო გარემოსთან შეგუების რთული პროცესის ფონზე შეენარჩუნებინათ კულტურული კავშირები. ეკლესიის როლი კვლავაც ცენტრალურია მიგრაციის სოციალურ-კულტურული განზომილებების მხარდაჭერაში და, მიგრაციის მოდელების ცვლილებასთან ერთად, ქართული მართლმადიდებელი ეკლესია, სავარაუდოდ, კვლავაც მნიშვნელოვან ინსტიტუტად დარჩება ქართველი მიგრანტებისთვის მსოფლიოს მასშტაბით.

2. მეთოდოლოგია

2.1 კვლევის მიზანი, საგანი, ობიექტი და კვლევითი კითხვები

კვლევის ძირითადი მიზანია, ქართული მართლმადიდებელი ეკლესიისა და დიასპორის როლის შესწავლა არაფორმალური სოციალური ქსელების ფორმირებასა და რესოციალიზაციის პროცესში საქართველოს არალეგალი მიგრანტების შემთხვევა იტალიაში (2017-2020). კვლევის ამოცანები:

- არალეგალურ მიგრაციასთან დაკავშირებული სოციალური პრაქტიკების იდენტიფიცირება;
- ქართული რელიგიური ინსტიტუტებისა და არაფორმალური ქსელების გავლენისა და მნიშვნელობის განსაზღვრა არალეგალური მიგრაციული ნაკადების მართვის პროცესში;
- ემპირიული მონაცემების შეგროვება და არსებული სიტუაციის ანალიზი.

კვლევის შედეგები მნიშვნელოვან მონაცემებს მიაწვდის სახელმწიფოს მიგრაციის პოლიტიკისა და მიგრაციის მართვის სტრატეგიის ეფექტიანობის გაუმჯობესებისთვის.

2.1 კვლევის საგანი, კითხვები და ჰიპოთეზა

კვლევის საგანია, ქართველი რელიგიური ინსტიტუტებისა და არაფორმალური სოციალური ქსელების როლის, მნიშვნელობისა და ზეგავლენის საზღვრების განსაზღვრა ქართველი არალეგალი მიგრანტების ადაპტაციისა და რესოციალიზაციის პროცესში. კვლევის კითხვები:

- რამდენად ძლიერია ქართული რელიგიური ინსტიტუტები საზღვარგარეთ (იტალიაში) და რამდენად არიან მიგრანტები მათში ინტეგრირებულნი?

- რა ტიპის ინფორმაცია ვრცელდება არაფორმალურ ჯგუფებში და როგორ ხდება მათში ინტეგრაცია?
- რა გავლენას ახდენს არაფორმალური ჯგუფები არალეგალური მიგრაციის „გადარჩენის“ პროცესზე?
- რა დაბრკოლებებს აწყდებიან ემიგრანტები დასაქმების ძიების პროცესში?
- რა ტიპის სამართლებრივი დარღვევებია ყველაზე გავრცელებული და სხვა?

კვლევის ობიექტია, საქართველოს მოქალაქეები, რომელთაც მიგრაციის გამოცდილება აქვთ – ისინი ამჟამად იტალიაში ცხოვრობენ ან ცხოვრობდნენ. აღსანიშნავია, რომ მიგრაციის საკითხი თავად იტალიისთვისაც აქტუალურ გამოწვევას წარმოადგენს.

ჰიპოთეზა: ქართველი მიგრანტები ინტეგრირებულნი არიან არაფორმალურ სოციალურ ქსელებში, რომლებიც მათთვის ადაპტაციის ძირითად რესურსს წარმოადგენს. ქართული რელიგიური ინსტიტუტების გავლენა საზღვარგარეთ და მიგრანტთა ინტეგრაცია ამ ინსტიტუტებში განსაზღვრავს მათ სოციალურ სტაბილურობას. საქართველოში დაბრუნების შესახებ ნეგატიური მოლოდინები, რაც, სავარაუდოდ, უიმედობის განცდასთანაა დაკავშირებული.

მიგრანტთა შორის არაფორმალური სოციალური ქსელების მოდელის ანალიზი საშუალებას მისცემს კვლევას, დაასკვნას აღნიშნული ურთიერთობების ზოგადი მექანიზმები.

2.2 ემპირიული კვლევის მეთოდოლოგია

კვლევითი მეთოდოლოგია ეფუძნება გამოკვლევის (exploratory) და აღწერით (descriptive) მიდგომებს – რაც მოიცავს როგორც ფაქტობრივი მონაცემების იდენტიფიკაციას, ისე არსებული მდგომარეობის ანალიზს. კვლევის მიზანია, პრობლემის სიღრმისეული შესწავლა, თემატურ საკითხებზე სრული და ობიექტური ინფორმაციის მოპოვება, რათა დადგინდეს, არსებობს თუ არა კავშირი საკითხის სხვადასხვა ელემენტს შორის.

კვლევის მიზნებისა და ამოცანების მისაღწევად, ასევე საკითხზე მაქსიმალურად სრულყოფილი და ობიექტური ინფორმაციის მოსაპოვებლად, კვლევა ძირითადად ეფუძნება კომპლექსურ (mixed-methods) კვლევით მიდგომას, რომელიც აერთიანებს რაოდენობრივ და თვისებრივ მეთოდებს. ლიტერატურის/მასალების კვლევა (Desk Research) პროექტის საწყის ეტაპზე განხილული იქნა თემატურად შესაბამისი დოკუმენტები და წყაროები. კერძოდ, შესწავლილ იქნა:

- სახელმწიფო სტრატეგიული დოკუმენტები;
- ოფიციალური სტატისტიკური მონაცემები;
- მიგრაციის სახელმწიფო პოლიტიკის ტენდენციები;
- ქართული პრესისა და ემიგრანტთა სოციალური ქსელების ანალიზი.

ამ პროცესმა ხელი შეუწყო კვლევითი საკითხის ძირითადი ასპექტების იდენტიფიცირებას და კვლევითი ინსტრუმენტების (კითხვარისა და ინტერვიუს სახელმძღვანელოს) შემუშავებას. კომპლექსური (Mixed-Methods) კვლევითი მიდგომა: ქართველი არალეგალი მიგრანტების არაფორმალური სოციალური ქსელების ჩამოყალიბებასა და რესოციალიზაციაში რელიგიური ორგანიზაციების როლის შესასწავლად (2017-2020 წლები), შეირჩა შერეული მეთოდოლოგია. ეს მიდგომა აერთიანებს რაოდენობრივ და თვისებრივ მონაცემთა შეგროვების ტექნიკებს, რაც უზრუნველყოფს კვლევის მაღალი ვალიდურობასა

და შედეგების სანდოობას. კომპლექსური კვლევითი დიზაინი იდეალურად შეესაბამება სოციალურ დინამიკას, არაფორმალური ქსელების ფორმირებასა და მიგრანტების რესოციალიზაციის პროცესის შესწავლას რელიგიური ინსტიტუტების კონტექსტში.

2.3 კვლევის დიზაინი

შერეული მეთოდოლოგიური მიდგომის შერჩევა განპირობებულია საჭიროებებით:

- სტატისტიკური მონაცემები – მიგრაციის ტენდენციების შესწავლისთვის.
- სიღრმისეული ინტერვიუები – მიგრანტების პირადი გამოცდილებისა და რელიგიურ თემებში სოციალური ურთიერთობების გააზრებისთვის.
- ძირითადი კვლევითი ინსტრუმენტები:
 - გამოკითხვა – მოიცავდა დემოგრაფიულ მონაცემებს, რელიგიურ ორგანიზაციებში ჩართულობის სიხშირესა და ფორმას, მიღებული სოციალური მხარდაჭერისა და რელიგიური თემების გავლენის შეფასებას ადაპტაციის პროცესზე.
 - ნახევრად სტრუქტურირებული ინტერვიუები – მიზნად ისახავდა მიგრანტების პირადი ნარატივების, კულტურულ ინტეგრაციასა და არაფორმალური სოციალური ქსელების ჩამოყალიბების მექანიზმების გამოვლენას.

ეს მიდგომა კვლევის შედეგებს გახდის სიღრმისეულს, საშუალებას მისცემს უკეთ გაიგოს მიგრანტთა ადაპტაციის პროცესები და განსაზღვროს რელიგიური ინსტიტუტების გავლენა არაფორმალური სოციალური სტრუქტურების ჩამოყალიბებაზე.

2.4 მონაცემთა ანალიზი – თვისებრივი ანალიზი

სიღრმისეული ნახევრადსტრუქტურირებული ინტერვიუები ჩატარდა 30 რესპონდენტთან, რომლებიც შერჩეულ იქნენ ჩატარებული გამოკითხვის მონაწილეთა შორის. ინტერვიუებში განიხილებოდა ისეთი თემები, როგორიცაა რელიგიურ თემებში გაწევრიანების მოტივაცია, სოციალური ქსელების ფორმირება, აღქმული სარგებელი და გამოწვევები, ასევე რელიგიური პრაქტიკების როლი რესოციალიზაციის პროცესში. ინტერვიუების მონაცემები ჩაწერილ იქნა, შემდეგ კი ტრანსკრიპტირებულ და კოდირებულ იქნა NVivo პროგრამის გამოყენებით, რაც თემატური ანალიზის განხორციელებას უზრუნველყოფდა.

თემატური ანალიზის გამოყენებით გამოვლენილ იქნა ინტერვიუების მონაცემებში განმეორებადი თემები. საწყისი კოდირება ემყარებოდა სოციალური კაპიტალის, ქსელთა თეორიისა და რესოციალიზაციის თეორიულ ჩარჩოებს, თუმცა ღია კოდირების პროცესმა შესაძლებელი გახადა მონაცემებიდან ახალი თემების ბუნებრივად წარმოშობა. კვლევის ძირითადი თემები მოიცავდა ემოციურ მხარდაჭერას, კულტურულ უწყვეტობას, ადაპტაციურ ქცევებსა და ინტეგრაციის გამოწვევებს. აღნიშნული თვისებრივი ანალიზი უზრუნველყოფდა ღრმა და კონტექსტუალიზებულ შეხედულებებს იმ პიროვნულ და სოციალურ შედეგებზე, რაც უკავშირდება რელიგიურ თემებში ჩართულობას არადოკუმენტირებულ ქართველი მიგრანტებისთვის.

2.5. ეთიკური მოსაზრებები

კვლევის სენსიტიური ხასიათის გათვალისწინებით, განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმო ეთიკურ საკითხებს, მათ შორის ინფორმირებულ თანხმობას, ანონიმურობასა და მონაცემთა უსაფრთხოებას. მონაწილეები სრულად ინფორმირებულნი იყვნენ კვლევის მიზნების შესახებ, უზრუნველყოფილი ჰქონდათ ნებაყოფლობითი მონაწილეობის უფლება და ანონიმურობის გარანტია. შედეგების პრეზენტაციისას გამოყენებული იქნა ფსევდონიმები, ხოლო მონაცემები უსაფრთხოდ ინახებოდა და მათზე წვდომა მხოლოდ კვლევით ჯგუფს ჰქონდა.

მოცემული მეთოდოლოგიური მიდგომა იძლევა დეტალური შესწავლის, თუ როგორ უწყობს ხელს რელიგიური ორგანიზაციები არაფორმალური სოციალური ქსელების შექმნასა და რესოციალიზაციის პროცესს არადოკუმენტირებულ ქართველ მიგრანტებს შორის იტალიაში. ტრიანგულაციური მეთოდოლოგიის დიზაინი უზრუნველყოფს, რომ რაოდენობრივი მიგნებები გამყარებული იყოს ღრმა თვისებრივი ანალიზით, რაც შესაძლებელს ხდის როგორც სტრუქტურულ, ისე ინდივიდუალურ დონეზე ამ ფენომენის ყოვლისმომცველ შესწავლას.

3. ქართული მართლმადიდებელი ეკლესიის როლი და გავლენა ქართულ საზოგადოებაში: პოსტსაბჭოთა პერიოდიდან 2020 წლამდე

1991 წელს საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, რელიგიურმა ინსტიტუტებმა, მათ შორის ქართულმა მართლმადიდებელმა ეკლესიამ (გმე), ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკების საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში მნიშვნელოვანი როლი შეიძინეს. ისტორიულად, მართლმადიდებელი ეკლესია ცენტრალური ელემენტი იყო ქართული ეროვნული თვითმყოფადობისთვის და პოსტსაბჭოთა ეპოქაში მან საზოგადოებრივ სივრცეში მნიშვნელოვანი პოზიცია დაიკავა. გასული სამი ათწლეულის განმავლობაში ეკლესიის გავლენა შეიჭრა პოლიტიკაში, სოციალურ ცხოვრებასა და კულტურულ თვითმყოფადობაში, რითაც ის გადაიქცა როგორც სოციალური კავშირის, ისე პოლიტიკური მობილიზაციის ინსტრუმენტად. აღნიშნული მიმოხილვა იკვლევს გმე-ს მზარდ ავტორიტეტსა და მის სოციალურ-პოლიტიკურ გავლენას ქართულ საზოგადოებაზე მოცემულ პერიოდში.

3.1 ქართული მართლმადიდებელი ეკლესიის ხელახალი აღმავლობა და ეკლესია-ეროვნული თვითმყოფადობა

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, რასაც თან ახლდა რელიგიური ინსტიტუტების სისტემური დევნა, ქართული მართლმადიდებელი ეკლესია საზოგადოებრივ სივრცეში კულტურულ და მორალურ ძალად ჩამოყალიბდა. საბჭოთა პერიოდში ეკლესია მკაცრი რეპრესიების მსხვერპლი გახდა, რადგან რელიგიური პრაქტიკები იკრძალებოდა ან მიზანმიმართულად იზღუდებოდა.¹¹ დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ, რელიგიური აღორძინება ქართული ეროვნული თვითშეგნების განუყოფელ ნაწილად იქცა. გმე-მ მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა ქართული კულტურული თვითმყოფადობის აღდგენაში, რაც მის უმთავრეს მისიად მიიჩნეოდა.¹² 1995 წლის საქართველოს კონსტიტუციის მე-9 მუხლი

¹¹ Smith, G., The post-Soviet states: Mapping the politics of transition. Edward Arnold Publishers. 2002.

¹² Kiknadze, N. Religion and politics in Georgia: An analysis of the relations between church and state. Journal of Social Research, 12(1). 2018.

ეკლესიის „განსაკუთრებულ როლს“ აღიარებს ქვეყნის ისტორიაში, რაც მის სოციალურ მნიშვნელობას ოფიციალურად ადასტურებს.¹³

პოსტსაბჭოთა პერიოდში ქართული მართლმადიდებელი ეკლესია მუდმივად წარმოაჩენდა თავს, როგორც ეროვნული თვითმყოფადობისა და მორალური ფასეულობების დამცველი. მან მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა ქართული ენის, ტრადიციებისა და ისტორიული მეხსიერების შენარჩუნებაში, განსაკუთრებით იმ დროს, როდესაც ქართული საზოგადოება დასავლური გავლენებისა და მოდერნიზაციის ზეწოლას განიცდიდა. ნოდისას (2005) მიხედვით,¹⁴ გმე-ს გავლენა გადამწყვეტი აღმოჩნდა ისეთი ქართული ეროვნული თვითმყოფადობის ფორმირებაში, რომელიც საბჭოთა წარსულისგან განსხვავდება და მჭიდროდ არის დაკავშირებული მართლმადიდებლურ ღირებულებებთან. ამ პროცესს დამატებით განაპირობებდა საქართველოს გეოპოლიტიკური მდებარეობა, სადაც ეკლესია ხშირად აღიქმებოდა როგორც მორალური და კულტურული საფრთხეების წინააღმდეგ გამართული ბასტიონი.¹⁵

3.2 პოლიტიკური გავლენა, ეკლესია-სახელმწიფო ურთიერთობები და სოციალური თუ საგანმანათლებლო გავლენა

ქართული მართლმადიდებელი ეკლესია 1990-იანი წლების დასაწყისიდანვე აქტიურ პოლიტიკურ მოთამაშედ ჩამოყალიბდა. საქართველოს მთავრობებმა ხშირად გამოიყენეს ეკლესიის მხარდაჭერა ლეგიტიმაციის გასამყარებლად, სანაცვლოდ კი მას მნიშვნელოვანი პოლიტიკური და სამართლებრივი პრივილეგიები მიანიჭეს. 2002 წელს გაფორმებული კონკორდატი გმე-ს საგანგებო უფლებამოსილებებს ანიჭებს, მათ შორის უქონლობის გადასახადისგან გათავისუფლებას და საჯარო განათლებაში მონაწილეობის შესაძლებლობას, რაც ეკლესიას ფაქტობრივად ნახევრადსახელმწიფოებრივ ინსტიტუტად აქცევს.¹⁶

გარდა ამისა, ეკლესია აქტიურად მონაწილეობს სოციალურ-პოლიტიკურ დებატებში, განსაკუთრებით LGBTQ+ უფლებებისა და დასავლური გავლენის საკითხებთან მიმართებაში. ეკლესიის ლიდერები ხშირად გამოდიან LGBTQ+ ღონისძიებების წინააღმდეგ და ტრადიციული ღირებულებების დასაცავად, რითაც კონსერვატიულ პოლიტიკურ ძალებთან იკავშირებენ. 2013 წლის ანტი-LGBTQ+ საპროტესტო აქციების დროს, ეკლესიის რიტორიკამ მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია საზოგადოებრივ აზრზე და კიდევ უფრო განამტკიცა გმე-ს, როგორც მორალური ავტორიტეტის, როლი.¹⁷

ასევე, მართლმადიდებელი ეკლესია მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს განათლებაზე. 2002 წლის კონკორდატის შემდეგ, მართლმადიდებლური ფასეულობების ინტეგრირება საჯარო განათლების სისტემაში მთავრობის მიერ მხარდაჭერილი ინიციატივაა. კვლევების თანახმად, სასკოლო სასწავლო პროგრამები ძირითადად მართლმადიდებლურ სწავლებას ეფუძნება, რაც ახალგაზრდების კულტურულ და მორალურ აღზრდაზე დიდ გავლენას ახდენს.¹⁸

¹³ Jones, S., *Georgia: A political history since independence*. I.B. Tauris. 2013.

¹⁴ Kiknadze, N. Religion and migration: The role of the Georgian Orthodox Church. *Journal of Social Research*, 12(1). 2018.

¹⁵ Tabatadze, S., & Gorgadze, N. The role of the Orthodox Church in education in Georgia. *European Journal of Education Studies*, 3(2). 2016.

¹⁶ Papava, V. Diaspora relations and the Georgian Orthodox Church. *Caucasus Analytical Digest*, 34. 2012.

¹⁷ Grdzeldze, T. The Orthodox Church in Georgia in relation to other churches and nations. In V. Makrides & V. Roudometof (Eds.), *Orthodox Christianity in 21st century Western Europe*. Ashgate. 2010.

¹⁸ Tabatadze, S., & Gorgadze, N., The role of the Orthodox Church in education in Georgia. *European Journal of Education Studies*, 3(2). 2016.

3.3 საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის პასუხები დასავლურ ზეგავლენაზე

დასავლურ ზეგავლენასთან მიმართებით ეკლესიამ აღიქვა თავი როგორც ქართული ფასეულობების დამცველი და წინააღმდეგობას უწევდა ზოგიერთი დასავლური ინიციატივას. ევროკავშირში ინტეგრაცია, მიუხედავად იმისა, რომ ფართოდ არის მხარდაჭერილი საქართველოს საზოგადოებაში, ეკლესიის ლიდერებმა სკეპტიკურად განიხილეს, გამოხატეს შეშფოთება მისი გავლენის შესახებ ეროვნული მორალისა და სუვერენიტეტისათვის.¹⁹ ეს პოზიცია ასახავს კომპლექსურ ურთიერთობას მოდერნიზაციასა და ტრადიციულის შორის საქართველოში, სადაც საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია მოქმედებს, როგორც ბალანსის დამცველი, რომელიც შიდა კულტურულ იდენტობასა და გარე ზეგავლენას შორის ფუნქციონირებს.²⁰

საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია უფრო გავლენიანი როლს თამაშობდა საქართველოში სოციალურ, პოლიტიკურ და კულტურულ სფეროებში საბჭოთა კავშირის შემდეგ 2020 წლამდე. როგორც სტაბილიზაციისა და იდენტობის ფორმირების ინსტიტუცია, საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია ღრმა კავშირი აქვს ქართულ საზოგადოებას, რომელიც გავლენას ახდენს ეროვნული იდენტობის, პოლიტიკურ დისკურსსა და სოციალურ პოლიტიკაზე. ეკლესიის კონსერვატიული პოზიცია მორალურ და კულტურულ საკითხებზე, განსაკუთრებით დასავლური ზეგავლენისა და საერო ფასეულობების წინააღმდეგ, ასახავს მისი მდგრადი როლს როგორც მორალური კომპასი მრავალი ქართველისთვის. საქართველოს ეროვნული იდენტობის განვითარება და დასავლეთთან მისი ურთიერთობა სავარაუდოდ კიდევ უფრო იმოქმედებს საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის როლზე ქართულ საზოგადოებაში, რადგან მისი გავლენა გაგრძელდება სოციალურ და პოლიტიკურ დინამიკაში.

4. თეორიული კონტექსტი

4.1 არაფორმალური ქსელების თეორიის მიმოხილვა

არაფორმალური სოციალური ქსელების განსაკუთრებული ყურადღების ცენტრში მოექცა სოციოლოგიურ კვლევებში, განსაკუთრებით მიგრაციის კონტექსტში. რელიგიური საზოგადოებები ხშირად ფუნქციონირებენ როგორც ძირითადი სოციალური ინსტიტუტები, რომლებიც არა მხოლოდ სულიერ guidance-ს უზრუნველყოფენ, არამედ ხელს უწყობენ სოციალური ინტეგრაციისა და ურთიერთდახმარების პროცესებს დიასპორაში. ამ განყოფილებაში განხილულია თეორიული პერსპექტივები, რომლებიც მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ რელიგიური ორგანიზაციების სოციალურ ფუნქციებში მიგრაციის გამოცდილებაში, განსაკუთრებით არაფორმალური სოციალური ქსელების ფორმირებასა და მათი გავლენაზე დოკუმენტირებული არაკანონიერი მიგრანტების ხელახალ სოციალიზაციაზე.

¹⁹ Kiknadze, N., Religion and politics in Georgia: An analysis of the relations between church and state. Journal of Social Research, 12(1). 2018.

²⁰ Rimple, P., The church and modernity: A brief history of Georgian Orthodox influence. Caucasus Survey, 7(2). 2019.

სოციალური კაპიტალის თეორია სიღრმისეულად არის განხილული პიერ ბურდიეს (1986), ჯეიმს კოლემანს (1988)²¹ და რობერტ პატნემს (2000) ნაშრომებს²², სოციალური ქსელების კონცეფციას განიხილავს როგორც აუცილებელ რესურსებს, რომლებიც პიროვნებებს საშუალებას აძლევს მიიღონ წვდომა სხვადასხვა სახის მხარდაჭერასა და ინფორმაციაზე.²³ ამ პერსპექტივის თანახმად, რელიგიური ორგანიზაციები მნიშვნელოვანია “შერწყმული სოციალური კაპიტალის” შესაქმნელად მიგრანტებს შორის, რომლებიც ერთი ეთნიკურობის ან სარწმუნოების წარმომადგენლები არიან, ხელშემწყობია სანდოობის და სოლიდარობის ჯგუფში.²⁴ ეს ხელშემწყობი/გამაერთიანებელი სოციალური კაპიტალი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია დოკუმენტირებულ არაკანონიერი მიგრანტებისთვის, რომლებიც ხშირად აღმოჩნდებიან იზოლირებულნი მათი კანონმდებლობით სტატუსისა და ენობრივი ან კულტურული ბარიერების გამო. რელიგიური ორგანიზაციები შეუძლია მნიშვნელოვან როლს შეასრულოს ემოციური მხარდაჭერისა და საზოგადოების გრძნობით უზრუნველყოფაში, რაც აუცილებელია ხელახალი სოციალიზაციის საწყის ეტაპზე.²⁵

ქსელური თეორია მნიშვნელოვან როლს თამაშობს იმაში, თუ როგორ ქმნიან და ინარჩუნებენ რელიგიური ორგანიზაციები არაფორმალურ სოციალურ ქსელებს.²⁶ გრანოვეტერის (1973) “მლიერი და სუსტი კავშირების” თეორიის კონტექსტში რელიგიურმა თემებმა შეიძლება შექმნან როგორც მყარი²⁷, ისე სუსტ კავშირები მიგრანტებში. მყარი კავშირები რელიგიურ თემებში უზრუნველყოფს ემოციურ და პრაქტიკულ მხარდაჭერას²⁸, ხოლო სუსტი კავშირები, რომლებიც უფრო შორს გადაჭიმული ურთიერთობებია, ხშირად ინსტრუმენტალურია ახალი ინფორმაციის, რესურსების ან სამუშაოს შესაძლებლობების მისაღებად. დოკუმენტირებული არაკანონიერი მიგრანტებისთვის ეს სუსტი კავშირები კრიტიკულია²⁹, რადგან ისინი ხშირად უზრუნველყოფენ კავშირებს, რომლებიც გასცდება მათ უშუალო ეთნიკურ ან კულტურულ გარემოს, ხელშემწყობის რესურსებზე ხელმისაწვდომობისთვის, რომლებსაც შესაძლოა სხვაგვარად ვერ მიაღწიონ ახალ სოციალურ გარემოში.

ხელახალი სოციალიზაციის კონცეფცია ორიგინალურად ინსტიტუციური სოციოლოგიის კონტექსტში განვითარებული გახსნას წარმოადგენს პროცესის შესახებ, რომლის მიხედვითაც პიროვნებები ადაპტირდებიან და ინტეგრირდებიან ახალ სოციალურ გარემოებში (გოფმანი, 1961).³⁰ მიგრანტებისთვის ხელახალი სოციალიზაცია მოიცავს როგორც ფსიქოლოგიურ ადაპტაციას, ისე ქცევითი შეუსაბამობების კორექტირებას ახალ სოციალურ ნორმებსა და კულტურულ კონტექსტებში. ხელახალი სოციალიზაციის პროცესში რელიგიური ორგანიზაციები შეიძლება ფუნქციონირებდეს როგორც სტაბილიზაციის ინსტიტუციები, რომლებიც ეხმარებიან მიგრანტებს ახალი სოციალური

²¹ Coleman, J. S., Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94(Supplement). 1988.

²² Goffman, E., *Asylums: Essays on the social situation of mental patients and other inmates*. Anchor Books. 1961.

²³ Bourdieu, P., The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241-258). Greenwood. 1986.

²⁴ Coleman, J. S., Social theory, social research, and a theory of action. *American Journal of Sociology*, 91. 1986.

²⁵ Geddes, B., What do we know about democratization after twenty years? *Annual Review of Political Science*, 2. 1999.

²⁶ Granovetter, M. S., The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78(6). 1973.

²⁷ Granovetter, M. S., Job search and network composition: The strength of weak ties. *American Sociological Review*, 57. 1992.

²⁸ Granovetter, M. S., *Getting a job: A study of contacts and careers*. Harvard University Press. 1974.

²⁹ Granovetter, M. S., The sociological and economic approaches to labor market analysis: A social structural view. In G. Farkas & P. England (Eds.), *Industries, firms and jobs*. New York: Plenum. pp. 187-216. 1986.

³⁰ Levitt, P., “You know, Abraham was really the first immigrant”: Religion and transnational migration. *International Migration Review*, 37(3). 2003.

კულტურული გარემოების ნავიგაციაში. რელიგიური პრაქტიკების, საერთო რიტუალებისა და სამეურვეო ღონისძიებების მეშვეობით მიგრანტები ხშირად პოულობენ სივრცეს, რომელიც აკავშირებს ნაცნობ კულტურულ ფასეულობებს და მასპინძელი საზოგადოების ნორმებს, აადვილებს მარტივს ხდის და ხელს უწყობს მათ სოციალურ ინტეგრაციის პროცესს.

4.2 რელიგიური ორგანიზაციების როლი მიგრაციის კვლევაში

მიგრაციის კონტექსტში რელიგიური ორგანიზაციების კვლევა, როგორცაა ლევიტის (2003) და ჰირსმანის (2004) ნაშრომები,³¹ აჩვენებს, რომ ეს ინსტიტუტები ხშირად მრავალმხრივ როლს თამაშობენ, როგორც სოციალური და ეკონომიკური რესურსების, ისე კულტურული შენახვის და ადაპტაციის სივრცეები. იტალიაში მცხოვრები ქართველ მიგრანტებში რელიგიური ორგანიზაციები არამხოლოდ სულიერ კომფორტს სთავაზობენ. ისინი ხშირად მოქმედებენ როგორც შეკრების ცენტრები, ენის სწავლების, სამუშაოების მიძღვრის და კანონიკური რჩევების უზრუნველყოფის ინსტიტუტები, რაც ხელს უწყობს მიგრანტების ინტეგრაციას მათი დოკუმენტირების არარსებობის პირობებში.

რელიგიური ორგანიზაციები ასევე მნიშვნელოვანია მიგრანტებისთვის კულტურული იდენტობის შენარჩუნებისათვის, როდესაც ისინი ახალ სოციალურ სტრუქტურაში ადაპტირდებიან. არაფორმალური სოციალური ქსელების ხელშეწყობით, რელიგიური ორგანიზაციები ეხმარებიან მიგრანტებს, რათა მათ დაძლიონ ლეგალური დოკუმენტების არქონიდან გამოწვეული პრობლემები, განსაკუთრებით მათი დაკავშირებით ფართო მიგრანტულ ქსელებთან, რომლებიც ურთიერთგამომცდელთა გამოცდილებაზე დაფუძნებული დახმარების და რჩევების შეთავაზებას ახორციელებენ.

ამგვარად, სოციალური კაპიტალის თეორია, ქსელის თეორია და ხელახალი სოციალიზაციის თეორიები წარმოადგენენ სრულყოფილ ჩარჩოს იმის გასაანალიზებლად, თუ როგორ ფუნქციონირებენ რელიგიური ორგანიზაციები მიგრაციის ფართო კონტექსტში. ეს თეორიული პერსპექტივები ხაზს უსვამენ რელიგიური საზოგადოებების მნიშვნელობას როგორც სოციალური მხარდაჭერის, ინტეგრაციისა და იდენტობის შენარჩუნების ჰაბებს დოკუმენტირებულ არაკანონიერი მიგრანტებისათვის. იტალიაში მცხოვრები ქართველ მიგრანტებისთვის რელიგიური ორგანიზაციები მნიშვნელოვან რესურსებს წარმოადგენენ არაფორმალური ქსელების ჩამოყალიბებისა და ხელახალი სოციალიზაციის პროცესში, რომლებიც როგორც რჩეული გამოწვევების დაძლევაში, ისე სოციალური ჩართვის აუცილებლობაში, განიხილება. ამ თეორიულ ჩარჩოს გამოყენება ეხმარება რეალური ანალიზის გასაკეთებლად, თუ როგორ ზემოქმედებენ რელიგიური ორგანიზაციები დოკუმენტირებული ქართველ მიგრანტების ცხოვრებაზე, განსაკუთრებით სოციალური ქსელების ფორმირების და ხელახალი სოციალიზაციის პროცესში იტალიის კონტექსტში.

5. საქართველოს რელიგიური ინსტიტუტების მიმოხილვა საზღვარგარეთ - იტალიის მაგალითი

საქართველოს რელიგიური ინსტიტუტები მნიშვნელოვანი როლს ასრულებენ ქართული დიასპორის კულტურული და სულიერი მემკვიდრეობის შენარჩუნებაში, განსაკუთრებით

³¹ Hirschman, C., The role of religion in the origins and adaptation of immigrant groups in the United States. *International Migration Review*, 38(3). 2004.

ისეთ ქვეყნებში, როგორიცაა იტალია. ამ ინსტიტუტების არსებობა არამხოლოდ კომუნიტეტის რელიგიურ საჭიროებებს ეწევა, არამედ აძლიერებს კულტურულ იდენტობას და ახდენს მხარდაჭერას ახალ ემიგრანტებზე. ეს მიმოხილვა გულისხმობს საქართველოს რელიგიური ინსტიტუტების საქმიანობას, დემოგრაფიულ სტატისტიკას და ზოგად გავლენას იტალიაში.

5.1 ისტორიული და დემოგრაფიული კონტექსტი

საქართველოს რელიგიური ინსტიტუტების დაარსება საზღვარგარეთ იდენტიფიცირებულია მნიშვნელოვან ემიგრაციის ტალღებთან, განსაკუთრებით საბჭოთა კავშირის დაშლამდე და მის შემდეგ. ბევრი ქართველი ემეზდა თავშესაფარს და უკეთეს შესაძლებლობებს იტალიაში, რის შედეგადაც ჩამოყალიბდა ეკლესიები, კულტურული ცენტრები და სხვა რელიგიური ორგანიზაციები. იტალიაში პირველი ოფიციალური ქართული მართლმადიდებელი ეკლესია დაარსდა 2000-იანი წლების დასაწყისში, რაც ემსახურებოდა გაზრდილ ემიგრანტთა რაოდენობას. 2021 წლის იტალიის სტატისტიკის ეროვნული ინსტიტუტის (ISTAT) მონაცემების მიხედვით, საქართველოში თითქმის 50,000 ქართველი ცხოვრობს იტალიაში. ეს მონაცემები მოიცავს როგორც ხანგრძლივ დროს მცხოვრებთა, ისე დროებით სამუშაოთა და სტუდენტთა ჯგუფს. უმრავლესობა საქართველოს წარმომადგენლები ცხოვრობენ მეტროპოლიური რეგიონებში, როგორიცაა რომი, მილანი და ფლორენცია, სადაც მათ ხელმისაწვდომია კულტურულ და რელიგიურ მომსახურება (ISTAT, 2022).

5.2 რელიგიური ინსტიტუტები და საქმიანობა

ქართული მართლმადიდებელი ეკლესია წარმოადგენს ძირითად რელიგიურ ინსტიტუტს, რომელიც ემსახურება იტალიაში მცხოვრებ ქართველებს. ძირითადი ეკლესიები მოიცავს:

- წმინდა გიორგის ეკლესია რომში: დაარსდა 2005 წელს, ეს ეკლესია წარმოადგენს სულიერ ცენტრს და ატარებს რეგულარულ მსახურებებს, საზოგადოებრივ ღონისძიებებსა და კულტურულ პროგრამებს.
- წმინდა ნინოს ეკლესია მილანში: ეს ეკლესია არა მხოლოდ რელიგიურ მსახურებებს ასრულებს, არამედ ასევე ორგანიზებას უწევს ენის კურსებს, კულტურულ დღესასწაულებს და საზოგადოებრივ შეკრებებს, რათა გაავრცელოს ქართული კულტურა. ამ ეკლესიებს გარდა, სხვადასხვა კულტურული ორგანიზაციები, როგორიცაა ქართული კულტურული ასოციაცია, მუშაობენ თანაბრად რელიგიურ ინსტიტუტებთან, რათა ორგანიზება გაუწიონ ღონისძიებებს, რომლებიც აღნიშნავენ ქართულ მემკვიდრეობას, მათ შორის ტრადიციული მუსიკისა და ცეკვის წარმოდგენებს, ხელოვნების გამოფენებს და საგანმანათლებლო სემინარებს (ქართული კულტურული ასოციაცია, 2023).

5.3 სტატისტიკური მიმოხილვა

ბოლო კვლევების თანახმად, დაახლოებით 70% ქართველების იტალიაში არიან ქართული მართლმადიდებელი ეკლესიის წევრები, ხოლო დაახლოებით 60% რეგულარულად ესწრება მსახურებებს.³² ეკლესია მნიშვნელოვან როლს ასრულებს საზოგადოებრივ ერთობაში,

³² Mgeladze, I., Georgian diaspora in Italy: Religious and cultural dynamics. *Journal of Ethnic Studies*, 45(2). 2023.

უზრუნველყოფს არა მხოლოდ სულიერ სახელმძღვანელობას, არამედ ასევე სოციალურ მხარდაჭერას, მათ შორის ახალმოსახლეებს დახმარება იტალიაში ცხოვრების დასაწყებად.

საქართველოს რელიგიური ინსტიტუტები იტალიაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ დიასპორისთვის, უზრუნველყოფენ სულიერ ხელმძღვანელობას, კულტურის შენარჩუნებას და სოციალურ მხარდაჭერას. როგორც კი დიასპორა განაგრძობს ზრდას, ეს ინსტიტუტები უნდა განვითარდეს, რათა შეესაბამებოდეს მათ წევრთა საჭიროებებს და ასევე შექმნან ძლიერი იდენტობისა და კუთვნილების განცდა.

6. არაფორმალური ქსელები, ქართული მართლმადიდებელი ეკლესია, დიასპორები და ეთნიკური თემები

დიასპორული ორგანიზაციები, როგორც წესი, საზოგადოებრივ საწყისებზე შექმნილი გაერთიანებებია, რომელთა მიზანია საქართველოს ფარგლებს გარეთ მცხოვრებ ქართველებში ეროვნული ენისა და კულტურის შენარჩუნება. საზღვარგარეთ მყარად დაფუძნებული ზოგიერთი ორგანიზაცია ხელს უწყობს ადგილობრივ ქართულ თემებსა და ქართველ სტუდენტებს, მათ შორის, სტიპენდიების გაცემით ან სხვა სახის მხარდაჭერით, როგორც ემიგრაციის ქვეყნებში, ასევე საქართველოში. კრიზისულ ვითარებებში, მაგალითად, 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომისა და 2015 წლის თბილისის წყალდიდობის დროს, მრავალი დიასპორული გაერთიანება დაზარალებულ მოსახლეობას მატერიალური და ფინანსური დახმარებით დაეხმარა.³³

დიასპორის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატის მიერ გამოყენებული ტერმინი „დიასპორა“ მოიცავს საზღვარგარეთ მცხოვრები ქართველი მიგრანტების ყველა ჯგუფს, მათ შორის, ისტორიული დიასპორის წარმომადგენლებს, დროებით და გრძელვადიან ემიგრანტებს, ექსპატრიანტებსა და იმ ქართველებს, რომლებიც ემიგრაციის ქვეყნის მოქალაქეები გახდნენ.

დიასპორული გაერთიანებების ჩამოყალიბებისა და ფუნქციონირების ხარისხი ასახავს ქართველი ემიგრანტების თვითორგანიზების უნარს სხვადასხვა ქვეყნებში. ასევე, გვიჩვენებს, რომელ დიასპორულ საზოგადოებებს აქვთ უფრო მაღალი აქტიურობა და რომლები თანამშრომლობენ საქართველოში არსებულ ინსტიტუტებთან და სახელმწიფო სტრუქტურებთან.

დიასპორის ფუნქციონირების ანალიზისას ჩვენი აზრით, მნიშვნელოვანია შემდეგ საკითხებზე ყურადღების გამახვილება: სმენიათ თუ არა მიგრანტებს დიასპორული ორგანიზაციების შესახებ, რა ტიპის საქმიანობით არიან დიასპორები დაკავებული, როგორ ურთიერთქმედებენ მიგრანტებთან და არის თუ არა რაიმე ტიპის მხარდაჭერა მათი მხრიდან?

დიასპორებულ ორგანიზაციებთან აფილაციაში მყოფი მიგრანტები საინტერესო და სასარგებლო ინფორმაციას იღებენ, შესაძლებლობა აქვს ურთიერთობა ქონდეთ მათთვის საინტერესო ადამიანებთან. მიგრაციულ პროცესებთან დაკავშირებული აბსოლუტურად სანდო და ზუსტი სტატისტიკური მონაცემები ფაქტობრივად არცერთ სფეროში არ არსებობს. ქართული დიასპორის და დიასპორული ორგანიზაციების სტატისტიკური მაჩვენებლებიც ნაკლები ვალიდურობით ხასიათდება. დიასპორის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატის მონაცემების მიხედვით, საქართველოს ფარგლებს გარეთ 300-ზე მეტი

³³ დიასპორის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატი; ICMPD, 2015, Georgian Diaspora and Migrant Communities in Germany, Greece, and Turkey.

დიასპორული ორგანიზაცია ფუნქციონირებს.³⁴ აღსანიშნავია, რომ ეს მონაცემები ძირითადად ასახავს იმ აქტიურ დიასპორულ გაერთიანებებს, რომლებიც რეგულარულად თანამშრომლობენ სახელმწიფო უწყებასთან და ინარჩუნებენ სტაბილურ კავშირებს დიასპორის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატთან.³⁵

მონაცემების უზუსტობაზე ის ფაქტორიც ახდენს გავლენას, რომ ჩამონათვალში არ არის ბევრი ისეთი ქვეყანა სადაც საქართველოდან მიგრაციული ნაკადი მაღალია და შესაბამისად დიასპორებიც წარმოდგენლია. მაგალითად, ჩვენ ყურადღებას გავამახვილებთ იტალიაზე, რადგან იტალია ჩვენი კვლევის ფოკუსი. იტალიაში არაერთი დიასპორული ორგანიზაცია ფუნქციონირებს, რასაც ჩვენს მიერ მოძიებული მონაცემებიც ცხადყოფს დიასპორული ორგანიზაციების რაოდენობა (რომელიც სავარაუდოდ არასრულია) შესაძლებელია მიუთითებდეს ამ ქვეყნებში მცხოვრები ქართული თემების ფრაგმენტაციაზე. მაგალითად ქ. ბარიში, რომელიც სიდიდით არა, მაგრამ ქართველ ემიგრანტთა რიცხოვნობით გამორჩეულია დაარსებულია დაახლოებით მსგავსი პროფილის ორი ორგანიზაცია. რესპონდენტები მეტ-ნაკლებად ინფორმირებული არიან დიასპორული ორგანიზაციების არსებობის შესახებ იტალიაში. მათი ინფორმაციით დიასპორები არსებობს მილანში და მილანის გარდა, სხვა ქალაქებშიც, მაგალითად, რეჯო ემილიაში, ფლორენციაში, სადაც ბევრი ქართველია - არსებობს სხვადასხვა ტიპის ორგანიზაციები, მაგალითად ქართული ფოლკლორული დასები. არაერთ ქართველ მიგრანტს, მაგალითად რეჯო ემილიაში დაყავს ემიგრანტი ბავშვები ქართული ცეკვების შემსწავლელ წრეებზე. თუმცა იყვნენ უკმაყოფილო მშობლებიც და დაატოვებინეს წრეებიდან ბავშვებს მაღალი გადასახადის გამო. გარდა ამისა გაჩნდა ურთიერთდაპირისპირება ქართველებს შორის. ურთიერთდაპირისპირების მიზეზი რესპონდენტის განცხადებით შემდეგია:

„ჭორაობა, მითქმა-მოთქმა და ა.შ. ჩემი აზრით, აქაც პატარა საქართველოს მოდელია, როგორც საქართველოს შიგნით არსებობს პრობლემები ქართველებს შორის იგივეა აქაც, თუმცა ყველაფერი უფრო გამძაფრებულად ხდება, ალბათ საზღვრებს გარეთ, სხვაგვარ კონდიციებში მაინც იცვლებიან ემიგრანტები. ჩემი აზრით, მეგობრობაც და მტრობაც, უნდობლობაც უფრო გამძაფრებულია.“

ქართველი მიგრანტების ნაწილი უკმაყოფილებას გამოთქვამს სათვისტომოების საქმიანობის მიმართ, მაშინ როცა სხვები იმ პრობლემებზე ამახვილებენ ყურადღებას, რომლებიც სათვისტომოებს ემიგრანტების ეფექტური დახმარების შესაძლებლობას უზღუდავს. რესპონდენტთა ცნობით, ზოგიერთი სათვისტომო, დახმარების გაწევის ნაცვლად, სხვადასხვა გზით ფინანსური სარგებლის მიღებას ცდილობს და მათგან ფულის „გამოძალვას“ ცდილობს.

„სათვისტომოს სახელს ამოფარებულები სხვადასხვა ხერხის გამოყენებით ბევრ ცუდ საქმეს აკეთებენ. მათ შორის ყალბი საბუთების დამზადებას. გარდაცვლილი ქართველების გადმოსასვენებლად კი ფულს ქუჩა-ქუჩა ვაგროვებთ. ამაშიც კი არავინ გვებმარება. შარშან ქართული სადამო გავემართე, ცეკვის კონცერტისთვის რეპეტიციები ზღვის სანაპიროზე გავიარეთ, რადგან ერთ-ერთმა სათვისტომომ დარბაზი არ დაგვითმო. ჩვენთვის საუკეთესო ნავსაყუდელი სამრევლოებია.“

არსებობენ სათვისტომოები და დიასპორები რომლებსაც არაერთი დახმარება აღმოუჩენიათ:

³⁴ მიგრაციის საკითხთა სამთავრობო კომისია, საქართველოს 2015 წლის მიგრაციის პროფილი, 2015.

³⁵ იქვე.

„ქალაქ კალამატაში არსებული სათვისტომო ძალიან კარგად მუშაობს. ბევრ გაჭირვებულ ემიგრანტს დაეხმარნენ. მეც გამიწიეს დახმარება, მათ შორის თანხითაც. ასევე მხარი დამიჭირეს, სხვა ქართველ ხელოვანებთან ერთად ქალაქ კორინთოში გამოფენებში მიმეღო მონაწილეობა. სამწუხაროდ, სხვა ორგანიზაციების მუშაობაზე ვერაფერს ვიტყვი.“

სათვისტომოების და დიასპორული ორგანიზაციების ყოველდღიური საქმიანობა ერთ-ერთი ხელმძღვანელის აღწერით შემდეგია:

„მიგრანთა სატელეფონო ზარების პასუხი, მთელ იტალიაში გაფანტულ თანამემამულეებთან მიმოწერა. ვის საბუთის შევსება სჭირდება, ვის დაკვალიანება, ავადმყოფის ფურცლის, დაბადების მოწმობის ან წამლის რეცეპტის თარგმნა; ვის სასწავლებელში უნდა გაჰყვებინო ან სასამართლოში, ვის მორალური და სულიერი დახმარება უნდა გაუწიო, საათობით მოუსმინო, თანაგრძნობა და თანადგომა არ მოაკლო, ანუგეშო და დახმარებაც გაუწიო.“

დიასპორული ორგანიზაციების ხელმძღვანელები მწირ შემოწირულობებზე ამახვილებენ ყურადღებას და დიასპორული ორგანიზაციების მუშაობის ხელისშემშლელ ფაქტორად მუდმივი დაფინანსების წყაროს არ არსებობას ასახელებენ.³⁶

„ემიგრანტების მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად საჭიროა მეტი ფინანსები. ე.წ ახალ ემიგრანტებს ხშირად სჭირდებათ მხარდაჭერა და დაკვალიანება. ეს სათვისტომოებმა უნდა გააკეთონ. ვისურვებდი, რომ სახელმწიფომ იზრუნოს მსგავსი ორგანიზაციების დაფინანსებასა და შექმნაზე“. დიასპორის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატის ინფორმაციით, დიასპორების და სათვისტომოები ძირითადად თვითდაფინანსებაზე არიან.³⁷

ფინანსური სახსრების მოძიების ტიპური სქემა შემდეგნაირია:

„რასაც ვაკეთებთ, მხოლოდ ჩვენი საკუთარი ხარჯით და თვისტომელთა მწირი შემოწირულობებით. უპირველესი პრობლემა სწორედ უსახსრობაა, რის გამოც ვერ ვახერხებთ მუდმივი სამყოფელის დაქირავებას, რათა ემიგრანტი ბავშვებისათვის საკვირაო სკოლა დავაარსოთ და იტალიური ენის უფასო კურსები გავხსნათ. თუმცა ვცდილობთ, ჩვენს საქმიანობაში ემიგრანტები მაქსიმალურად ჩავრთოთ“ (რესპონდენტი, ერთ-ერთი სათვისტომოს ხელმძღვანელი).

ქართული დიასპორის მიერ საქართველოში განხორციელებული ინვესტიციების მოცულობის განსაზღვრა მნიშვნელოვანი გამოწვევაა, ვინაიდან შესაბამისი მონაცემების შეგროვება და დამუშავება რთულდება. დროებითი მიგრანტები, რომლებიც ფინანსურ დანაზოგებს აგროვებენ, ხშირად ახორციელებენ ინვესტიციებს მცირე საცალო ბიზნესში ან მომსახურების ისეთ სექტორებში, როგორიცაა სილამაზის სალონები. ამ ტიპის მიკრო და მცირე ბიზნესები შეიძლება გახდეს ემიგრანტთა ან დაბრუნებულთა ოჯახებისთვის შემოსავლის მნიშვნელოვანი წყარო. თუმცა, ემიგრანტთა უმრავლესობას არ გააჩნია საკმარისი ფინანსური კაპიტალის დაგროვების შესაძლებლობა, რის გამოც მათი ბიზნესები იშვიათად გარდაიქმნება ეროვნული მასშტაბის მსხვილ საწარმოდ.

³⁶ „emigration.ge“

³⁷ საქართველოში მიგრანტების დაბრუნებისა და სარეინტეგრაციო დახმარების სისტემა კონსულტანტის გზამკვლევი. 2017. <https://georgia.iom.int/sites/g/files/tmzbd11311/files/documents/REINT%2520REPORT.pdf> [უ.გ. 24. 02. 2025].

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტთან არსებული ეკონომიკის საერთაშორისო სკოლის (ISET) მიერ ჩატარებული კვლევის მიხედვით, დიასპორების ინვესტიციები არა მხოლოდ წარმატებული ბიზნესების მაგალითს წარმოადგენს, არამედ ადგილობრივ სასურსათო ბაზარზე მოქმედი ეკონომიკური მოდელების ტრანსფორმაციის ნიმუშიცაა. საქართველოს დიასპორის წარმომადგენლების მიერ სოფლის მეურნეობასა და კვების ინდუსტრიაში განხორციელებულია არაერთი მნიშვნელოვანი ინვესტიცია. ერთ-ერთი თვალსაჩინო მაგალითია ქართულ-თურქული კომპანია „ჯეოლაივი“, რომელიც 2009 წელს დაფუძნდა და საქართველოს ოთხ რეგიონში ზეთისხილის პლანტაციების გაშენებითაა დაკავებული. კომპანიის მიზანია გახდეს ზეთისხილის ძირითადი მიმწოდებელი როგორც ქვეყნის შიდა, ისე საერთაშორისო ბაზარზე. მსგავსად, მეფრინველეობის კომპანია „ბიუ-ბიუ“ და მისი შვილობილი კომპანია „პომონო“ 2011-2013 წლებში დაარსდა ქართულ-რუსული დიასპორის წარმომადგენლის მიერ და მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ამ სექტორში.

გარდა ეკონომიკური ასპექტისა, საქართველოს მართლმადიდებლური ეკლესიები წარმოდგენილია იტალიაში, რაც ხელს უწყობს დიასპორასა და სამშობლოს შორის კულტურული კავშირების გაძლიერებას. საქართველოსა და ვატიკანს შორის დიპლომატიური ურთიერთობები 1990-იანი წლებიდან აქტიურად ვითარდება. ამ პროცესში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ორი ისტორიული მოვლენა: 1999 წელს რომის პაპის, იოანე პავლე II-ის, და 2016 წლის 30 სექტემბერი - 2 ოქტომბრის პერიოდში პაპი ფრანცისკეს მიერ საქართველოში განხორციელებული ოფიციალური ვიზიტები. აღნიშნული ვიზიტები ნათლად ადასტურებს ვატიკანის მხარდაჭერას საქართველოს მიმართ. ამასთან, წარმატებით მიმდინარეობს თანამშრომლობა განათლებისა და მეცნიერების, ასევე საქველმოქმედო სფეროებში, ხოლო წმინდა საყდარი განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს ქართული კულტურული მემკვიდრეობის დაცვასა და აღდგენას.³⁸

ჩრდილოეთ იტალიაში მცხოვრები ქართველები ძირითადად მილანში იყრიან თავს, სადაც აქტიურად ფუნქციონირებს ქართული სათვისტომო. ცენტრალური იტალიის ქართველობა ძირითადად პერუჯაში, ფლორენციაში ან თავად მარადიული ქალაქის – რომის რუსულ ეკლესიებში იკრიბება, სადაც პერიოდულად ტარდება პარაკლისები ქართველი სასულიერო პირის ხელმძღვანელობით. გარდა ამისა, ბარიში ასევე მოღვაწეობს ქართველი მოძღვარი, რომლის გარშემოც მრავალი ქართველი ემიგრანტი იყრის თავს, რაც ხელს უწყობს დიასპორის სულიერ და კულტურულ გაერთიანებას.³⁹

ჩვენი კვლევისათვის საინტერესო საკითხებია - როგორია ეკლესიის როლი ქართველი მიგრანტების ცხოვრებაში - რა სახის ურთიერთობა არსებობს სასულიერო პირებსა და მიგრანტებს შორის? ეკლესიის მსახურების მხრიდან რა კონკრეტული დახმარება აქვთ მიგრანტებს - როგორი კონკრეტული შემთხვევები არსებობს?

მიგრანტი ქართველებისათვის საზღვარგარეთ ეკლესიების არსებობის მნიშვნელობა საქართველოს საპატრიარქოს დასავლეთ ევროპის ეპარქიის ფლორენციის წმ. ნინოს სახელობის სამრევლო ტაძრის წინამძღვარმა არქიმანდრიტმა ანდრია ლაცაბიძის აზრით:

„ჩვენი ტაძარი, ტოსკანას რეგიონში მცხოვრები ქართველებისათვის, ერთდერთი ადგილია სადაც ერთმანეთს ხვდებიან და უზიარებენ სიყვარულსაც, ტკივილსაც და

³⁸ საქართველოს საელჩო წმინდა საყდართან, წმიდა საყდრის ოფიციალური ვებ-გვერდი, <https://vatican.mfa.gov.ge/> [უ.გ. 24. 02. 2025].

³⁹ მრევლი. წმ. ანთიმოზ ივერიელის სახელობის დიუსელდორფის ქართული მართლმადიდებლური სამრევლო. <http://www.mrewli.de/> [უ.გ. 24. 02. 2025].

მწუხარებასაც. ეს სამრევლო ტაძრები აქაური ქართველებისთვის არის ერთგვარი ოჯახიც და სულიერების კერაც. ვიკრიბებით ღვთის სადიდებლად და ერთმანეთის სიყვარულისთვის. ტაძარი არ გვაძლევს რწმენისა და სამშობლოს სიყვარულის დაკარგვის საშუალებას. არ გვაძლევს საშუალებას, რომ მოვდუნდეთ.“

სასულიერო პირის განცხადებით, მცდარი წარმოდგენაა, როდესაც ამბობენ, რომ უცხოეთში წამოსულ ადამიანზე ევროპული თავისუფლება და ცხოვრების წესი მავნე ზეგავლენას ახდენს და ცოდვების პროვოცირებას იწვევს. აქ არიან ადამიანები, რომლებიც ცხოვრობენ თავიანთი ოჯახების სიყვარულით, ქართველობის სიყვარულით, რწმენითა და პატიოსნებით. მათი უმრავლესობა ძალიან განათლებული ადამიანია და ეს ადამიანები ძალიან სჭირდება საქართველოს. ესენი უმრავლესად არიან დედები, რომლებიც ოჯახებისა და შვილების კეთილდღეობის გამო იმყოფებიან აქ. ისინი პატიოსნად შრომობენ. მათ ევროპული სტილით ცხოვრებისათვის ხშირად არც დრო აქვთ და არც საშუალება.

საზღვარგარეთ ქართული მართლმადიდებლური ეკლესიების მრევლი მუდმივად მზარდია.

„ჩემთვის, როგორც მოძღვრისათვის სასიხარულოა მრავალრიცხოვანი მრევლი. ეს ერთის მხრივ ღმერთთან დაახლოების სურვილის მომძლავრებაა მაგრამ, თუ დავფიქრდებით, მრევლის გაზრდა საქართველოდან წამოსული ადამიანების ხარჯზეც ხდება. მრევლი კი მართლაც მუდმივად იზრდება, უმჯობესია, საქართველოს ტაძრებში იმრავლოს მრევლმა, ვიდრე საზღვარგარეთ. ჩვენ, საზღვარგარეთ მოღვაწე მამები, ღმერთის შეწევნით ყველაფერს ვაკეთებთ, რომ სულიერი სიმშვიდის მოპოვებაში დავეხმაროთ სამშობლოდან მოშორებულ ქართველებს.“

რესპონდენტების ნაწილი მიიჩნევს, რომ საზღვარგარეთ მართლმადიდებლური ეკლესიების მრევლში ჭარბობენ არალეგალი მიგრანტები, რომელთათვისაც ეკლესია თანადგომის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ინსტიტუტია. ამავე დროს, ხაზგასასმელია ფაქტი, რომ მრევლის წევრებიც ურთიერთ დახმარებით გამოირჩევიან.

„ქართველი ემიგრანტები მჭიდროდ არიან ეკლესიასთან დაკავშირებული. ძირითადად უსაბუთო ემიგრანტების ბოლო იმედია და არა მხოლოდ, რადგან ეკლესიის მსახურები და მრევლი რეალურად ეხმარებიან ქართველ ემიგრანტებს, მათ ძალიან ბევრი კონტაქტი აქვთ. ამ შემთხვევაში დახმარება უანგაროა რაც ძალიან იზიდავს გაჭირვებულ და სახსრების გარეშე დარჩენილ ადამიანებს. ამის ძალიან ბევრი მაგალითი ვიცი (კონკრეტულად ქალაქებში პერუჯაში და ფლორენციაში).“

რესპონდენტები ეკლესიის თანადგომის არაერთ კონკრეტულ მაგალითს იხსენებენ. სურათის ნათლად წარმოდგენის მიზნით ეს მაგალითები მნიშვნელოვან ინფორმაციას იძლევა:

„მამაოები ძირითადად მოხუცების მომვლელებად დასაქმებაში ეხმარებიან და არა მხოლოდ ქალბატონებს. ჩემთვის გასაკვირი იყო როდესაც გავიგე რომ ორ სასოწარკვეთილ ქართველ არალეგალ მამაკაცს მამაო დაეხმარა მოხუცის მომვლელის ადგილის შოვნაში. ერთ-ერთი ბიჭისგან გავიგე, რომ პოლიციას 2-ჯერ ქურდობაზე ყავდა აყვანილი, ამის შემდეგ ეკლესიას მიაკითხა, მამაო „ფსიქოლოგიურად დაამუშავა“, მრევლის მეშვეობით მოხუცის მომვლელის ადგილი უშოვა და უკვე 2 წელია იგივე ოჯახში მუშაობს თურმე.“

ეს შემთხვევა იმითაც არის ნიშანდობლივი, რომ სამართალდამცავ ორგანოებთან პრობლემების მქონე არალეგალი მიგრანტის საყრდენი ეკლესია აღმოჩნდა. მამაოს

ავტორიტეტი და კავშირები მრევლის წევრებთან ააქტიურებს არაფორმალური ქსელის ეფექტურობას.

„მამაოები ქართველი ცოლ-ქმარი, ახალი ჩამოსულები და უმუშევრები იყვნენ, ცოლი ორსულად დარჩა. ამასთან ერთად არაღელვარები. ეკლესიას მიმართეს და ეკლესიის მრევლმა, დახმარება, რჩევა, ერთ იტალიელს, ჩემს მეგობარს სთხოვეს, ეს ადამიანი, ცდილობს ქართველებს გვერდში დაუდგეს, ვიცი, რომ მომხდართი შემოფოთებული იყო. თუმცა საბოლოოდ დაეხმარნენ.“

ეკლესია არამხოლოდ მატერიალური კუთხის გაუმჯობესების თვალსაზრისით უწევს მხარდაჭერას მიგრანტებს, ძირითადად არაღელვარს, არამედ ადაპტაციაში ეხმარება.

„ძირითადად, ჩემი აზრით, ეკლესიის გარშემო შემოკრებილი ემიგრანტებს, უჭირთ ახალი კულტურის მიღება და ინტეგრირება, ამიტომ ცდილობენ ქართველებთან იმეგობრონ. არიან ასევე ორმაგი სტანდარტების ქართველებიც, უნდათ კარგი ტიპობა და ეკლესიაში გამოჩენა კარგ ტონად ითვლება, რომ ქართველობას არ კარგავ და ა.შ.“

„სახლთან ახლოს აიგიოს პანტელეიმონის სახელობის ეკლესიაა. ყოველ კვირას ქართველები იქ ვიკრიბებით ხოლმე. მართალია, ამჟამად შედარებით უკეთესი მატერიალური მდგომარეობა მაქვს, მაგრამ სამშობლოს მოწყვეტილი თავს დაკარგული უმწეო ბავშვივით ვგრძნობ. ბევრი ადგილი მახსენებს საქართველოს. ვერ წარმოიდგენთ, ასეთ დროს როგორი სინანული, ნატვრა და ტკივილი გეუფლება... სურნელითაც კი მომგონებია ჩემი ქვეყანა.“

მოყვანილი ფაქტები აჩვენებს, რომ საზღვარგარეთ ქართულ მართლმადიდებლურ ეკლესიას ძლიერი ზეგავლენა აქვს და საკმაოდ სერიოზულ როლს თამაშობს ქართველ მიგრანტთა ცხოვრებაში. თუმცა, აღნიშნულ პროცესს აქვს მეორე მხარეც, საქართველოს პატრიარქი სკეპტიკურად არის განწყობილი მიგრაციის ზრდის მიმართ და მოუწოდებს მიგრანტებს სამშობლოში დაბრუნებისკენ, რაზეც მიგრანტები მძაფრად რეაგირებენ.

2015 წლის ერთ-ერთ ბოლო საკვირაო ქადაგებაში სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა, ილია მეორემ, საქართველოდან ქალების საზღვარგარეთ სამუშაოდ წასვლას „მანკიერი წესი“ უწოდა და ქართველ დედებს სამშობლოში დაბრუნებისკენ მოუწოდა. მისი თქმით, საქართველოში არ უნდა არსებობდეს უმუშევრობა და, თუ ერთი საქმიანობა არ გაამართლებს, საჭიროა სხვა ალტერნატივების მოძიება, რათა ოჯახების დატოვება თავიდან იქნას აცილებული.

პატრიარქის განცხადებას საზოგადოების ნაწილის უკმაყოფილება მოჰყვა. განაწყენებულმა ქალბატონებმა საპატრიარქოსთან საპროტესტო აქცია გამართეს, სადაც მათ ტრანსფერანტებით გამოხატეს თავიანთი შეხედულებები. პლაკატებზე სხვადასხვა მესიჯი იყო განთავსებული, მათ შორის: „ქალი შრომობდა და მამაო ჯიპიდან ჭკუას არიგებდაო“, „29 მილიონზე მეტი საპატრიარქოს ბიუჯეტიდან – ეს არის მანკიერება“, „მიგრანტი ქალები – გმირი ქალები“, „დედაჩემი მიგრანტია, პატრიარქი – ქალთმომძულე“ და „ჯიპზე ამხედრებული სამღვდელოება – ეს არის მანკიერება“.

ექსპერტთა შეფასებით, მსგავსი განცხადებები ვერ შეცვლის რეალობას, ვინაიდან ემიგრაციაში წასვლის მთავარი მიზეზი ეკონომიკური სიდუხჭირეა, ხოლო ოჯახისა და შვილების კეთილდღეობა საზოგადოების ერთ-ერთ უმთავრეს ღირებულებას წარმოადგენს. აღსანიშნავია, რომ საქართველოც არ არის გამონაკლისი გლობალური ტენდენციიდან, რომლის მიხედვითაც ადამიანები უკეთესი დასაქმების შესაძლებლობების საძიებლად

უფრო მაღალგანვითარებულ ქვეყნებში მიემგზავრებიან, რათა სამშობლოში დარჩენილი ოჯახების ფინანსური მხარდაჭერა შეძლონ.⁴⁰

პატრიარქის ახალი ინიციატივით გამოვიდა, უცხოეთში მყოფი ქართველების გაერთიანების იდეით ყოველწლიურად ჩატარდეს „ყოველთა ქართველთა კონგრესის.“ აღნიშნულ თემაზე საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქმა მორიგ ქადაგებაში ისაუბრა. უწმინდესმა და უნეტარესმა ილია მეორემ, უცხოეთში მყოფი ქართველების აღწერის შესახებ ისაუბრა და ყოველთა ქართველთა კონგრესის ჩატარების სურვილი გამოთქვა. ინიციატივა საქართველოს მთავრობის მეთაურმა მოიწონა. პატრიარქის განცხადებით, პროექტის განხორციელების შემთხვევაში, კონგრესი ოქტომბერში, სვეტიცხოვლობის დღესასწაულზე უნდა ჩატარდეს.

„რა უნდა გავაკეთოთ იმისთვის, რომ ჩვენმა თანამემამულეებმა, ჩვენმა ქართველებმა არ დაკარგონ ენა, სარწმუნოება, სამშობლოს სიყვარული... ქართველობა არ დაკარგონ? თუ ქართული სული დაიკარგა იმათში, ეს ადამიანები დაკარგულია. რა უნდა გავაკეთოთ იმისთვის, რომ უცხოეთში მცხოვრები ქართველები დავუკავშიროთ სამშობლოს? ჩვენ გვაქვს სურვილი, სვეტიცხოვლობას, 14 ოქტომბერს, მოვიწვიოთ ყოველთა ქართველთა კონგრესი საქართველოში და კიდევ ერთხელ გავახსენოთ ჩვენს სისხლსა და ხორცს, რომ მათი წინაპრები აქ არიან და არ უნდა დაკარგონ კავშირი სამშობლოსთან. რა უნდა გავაკეთოთ იმისთვის, რომ მათ არ დაივიწყონ ქართული ენა? ქართველი ადამიანი გვგონია ისეთი ძლიერი გენისა, რომ ის არ დაიკარგება, მაგრამ სჭირდება სამშობლოს დახმარება, ჩვენი შეხსენება“ (საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქი ილია მეორე).⁴¹

მიგრანტები გამოთქვამენ ინტერესს აღნიშნული ინიციატივის მიმართ და იმედოვნებენ, რომ ეს მხოლოდ ინიციატივად ან პოლიტიკურად ანგაჟირებულ განცხადებად არ დარჩება და საპატრიარქო ემიგრანტებს რეალურ დახმარებას გაუწევს:

„აქ რომ ემიგრანტი ჩამოდის, პირველ რიგში კათოლიკურ ეკლესიაში მიდის. ეკლესია ეხმარება ტანისამოსით, საკვები პროდუქტით, სამსახურით. ღიპიანი და ჯიპიანი მღვდელი მე აქ არ მინახავს. აქ ყველაფერი სხვაგვარადაა. საქართველოში სიამოვნებით დავბრუნდებოდი, მაგრამ აქ პოლიცია, საავადმყოფო, მაღაზია, ტრანსპორტი... ყველაფერი მოქალაქეების ინტერესებზეა მორგებული, მანდ კი ელემენტარულად, სამსახური ვერ ვიპოვე. იმედია, სამომავლოდ მაინც შეიცვლება ვითარება ჩვენს ქვეყანაში და იმის იმედიც მაქვს, პატრიარქის ეს ინიციატივა, მხოლოდ ინიციატივად არ დარჩება და რეალურ ნაბიჯებს გადადგამენ ემიგრანტების აღრიცხვისა თუ მდგომარეობის გაუმჯობესების კუთხით“.

მიგრანტა ნაწილი გამოთქვამს ეჭვს, რომ აღნიშნული ინიციატივა განუხორციელებელია. საპატრიარქოს ემიგრანტების მობილიზება გაუჭირდება; საზღვარგარეთ მყოფ ქართველთა საკმაოდ დიდი ნაწილი არაღელვარია; ასეც რომ არ იყოს, ემიგრანტების აქ ჩამოსვლა გარკვეულ პრობლემებს უკავშირდება. ისეთს, როგორიცაა მაგალითად, შვებულების აღება, გზის ფულის მოძიება და ა.შ.

ასევე გამოითქვა მოსაზრება, რომ საპატრიარქოს ეს ინიციატივა ტოვებს შთაბეჭდილებას, „რომ მრევლის რაოდენობის გაზრდა უნდათ, რადგან მათთვის ფინანსური პრობლემების მოგვარების კარგი გზაა, მეტი შესაწირავი შეუვა ეკლესიას.“

⁴⁰ პაპაშვილი, შ., მიგრანტი ქალების ცხოვრება – მანკიერება, თუ თავგანწირვა, Oct 28, 2015. <https://dalma.news/ge/migranti-kalebis-cxovreba-mankiereba-tu-tavgancirva/> [უ. გ. 24. 02. 2025].

⁴¹ პატრიარქი: თუ ემიგრანტებში ქართული სული დაიკარგა, ეს ადამიანები დაკარგულია, ტაბულა, 2015. <https://tabula.ge/ge/news/576391-patriarki-tu-emigrantebshi-kartuli-suli-daikarga> [უ. გ. 24. 02. 2025].

დასკვნა

შეჯამების სახით შეიძლება კვლევის მიგნებებზე დაყრდნობით გავაკეთოთ დასკვნები კითხვებზე: რა განაპირობებს იმ გარემოებას და რა ფაქტორები უწყობს ხელს ქართველი არალეგალი მიგრანტების „გამძლეობას“ საქართველოს საზღვრებს გარეთ (იტალიაში) არალეგალური ცხოვრების. კვლევის მონაცემები აჩვენებს:

- ქართველი მიგრანტები ინტეგრირებული არიან არაფორმალურ ქსელებში, რაც მათი ადაპტაციის ერთ-ერთი ძლიერი რესურსია.
- ქართული რელიგიური ინსტიტუტების სიძლიერე საზღვარგარეთ და მიგრანტების მათში ინტეგრირებულობა.

არაფორმალური სოციალური ქსელების კონცეფცია არალეგალური მიგრაციის კონტექსტში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს, რადგან კვლევის მონაცემთა ანალიზი ცხადყოფს, რომ ამ ტიპის ქსელებისა და მათში ჩართული სოციალური აქტორების ურთიერთქმედების მოდელი მნიშვნელოვან როლს ასრულებს არალეგალური მიგრაციული პროცესების ხელშეწყობაში.

ქართული სოციალური ურთიერთქმედების სტრუქტურა ტრადიციულად ორიენტირებულია დახმარებისა და თანადგომის პრინციპზე, რაც გარკვეულწილად არალეგალური მიგრაციის ინსტიტუტის ფორმირების მნიშვნელოვან საყრდენად გვევლინება. ამგვარი ქსელების არსებობა და ფუნქციონირება უზრუნველყოფს მიგრაციული პრაქტიკების კვლავწარმოებას, რაც, თავის მხრივ, ეფუძნება ქსელის ლეგიტიმაციის მექანიზმებს.

ამ პროცესს თან ახლავს სოციალური აქტორებს შორის მაღალი დონის რეციპროკულობა (reciprocity), ანუ რესურსების გაცვლის ურთიერთმიმართებული პროცესი, რომელიც ქსელის წევრების კავშირებს კიდევ უფრო ამყარებს. აღნიშნულ ტენდენციას ასახავს ქართულ კულტურულ სივრცეში გავრცელებული გამოხატულება – „ხელი ხელს ბანს“, რაც ეფექტურად გამოხატავს არალეგალ მიგრანტთა სოციალური ქსელების ერთ-ერთ ძირითად დამაკავშირებელ პრინციპს.

მონაცემები აგრეთვე ცხადყოფს, რომ არაფორმალური სოციალური ქსელის გარდა არაფორმალური მიგრაციის საყრდენი ფორმალური ინსტიტუტებიც არის - საზღვარგარეთ არსებული ქართული მართლმადიდებლური ეკლესიები, მათი მოძღვრები, მათ გარშემო გაერთიანებული მრევლი და ასევე დიასპორული ორგანიზაციები და სათვისტომოები.

ბიბლიოგრაფია

1. მიგრაციის საკითხთა სამთავრობო კომისია, საქართველოს 2015 წლის მიგრაციის პროფილი, 2015;
2. დიასპორის საკითხებში საქართველოს სახელმწიფო მინისტრის აპარატი; ICMPD, 2015, Georgian Diaspora and Migrant Communities in Germany, Greece, and Turkey;
3. პაპაშვილი, შორენა, მიგრანტი ქალების ცხოვრება – მანკიერება, თუ თავგანწირვა. 2015. <https://dalma.news/ge/migranti-kalebis-cxovreba-mankiereba-tu-tavgancirva/> [უკანასკნელად გადამოწმდა 24.02.2025];
4. Badurashvili, Irina, Determinants and trends of internal and external migration in Georgia. Caucasus Journal of Social Sciences, 1(1). 2004;
5. Beck, Ulrich, Risk society: Towards a new modernity. London: Sage Publications. 1992;
6. Bennett, Richard, Building the police service in a security vacuum: International efforts in Kosovo, 1999-2011. Innovations for Successful Societies. Princeton University. Retrieved from. 2011. <http://www.princeton.edu/successfulsocieties> [უკანასკნელად გადამოწმდა 24.02.2025];
7. Bourdieu, Pierre, The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), Handbook of theory and research for the sociology of education. Greenwood. 1986;
8. Campbell, Karen E., Marsden, Peter, V., & Hurlbert, Jeanne S., Social resources and socioeconomic status. Social Networks, 8. 1986;
9. Clapham, Christopher, Third world politics: An introduction. London: Croom Helm. 1985.
10. Coleman, James S., Social theory, social research, and a theory of action. American Journal of Sociology, 91. 1986;
11. Coleman, James S., Social capital in the creation of human capital. American Journal of Sociology, 94(Supplement). 1988. <https://doi.org/10.1086/228943>;
12. Eckstein, Harry, Case study and theory in political science. In F. I. Greenstein & N. W. Polsby (Eds.), Handbook of political science. Vol. 7. Reading, MA: Addison-Wesley. 1975;
13. Eisenstadt, Shmuel N., Traditional patrimonialism and modern neopatrimonialism. Beverly Hills, CA: Sage Publications. 1973;
14. Evans, Peter, Predatory, developmental, and other apparatuses: A comparative political economy. Sociological Forum, 4(4). 1989;
15. Evans, Peter, Embedded autonomy: States and industrial transformation. Princeton University Press. 1995;
16. Geddes, Barbara, What do we know about democratization after twenty years? Annual Review of Political Science, 2. 1999;
17. Goffman, Erving, Asylums: Essays on the social situation of mental patients and other inmates. Anchor Books. 1961;
18. Granovetter, Mark S., The strength of weak ties. American Journal of Sociology, 78(6) <https://doi.org/10.1086/225469> 1973.
19. Granovetter, Mark S., Getting a job: A study of contacts and careers. Harvard University Press. 1974;
20. Granovetter, Mark S., The sociological and economic approaches to labor market analysis: A social structural view. In G. Farkas & P. England (Eds.), Industries, firms and jobs. New York: Plenum. 1986;
21. Granovetter, Mark S., Job search and network composition: The strength of weak ties. American Sociological Review, 57. 1992;

22. Grdzelidze, Tamara, The Orthodox Church in Georgia in relation to other churches and nations. In V. Makrides & V. Roudometof (Eds.), *Orthodox Christianity in 21st century Western Europe* Ashgate. 2010;
23. Hanson, Stephen E., *Post-imperial democracies: Ideology and party formation in Third Republic France, Weimar Germany, and post-Soviet Russia*. Cambridge: Cambridge University Press. 2010;
24. Hirschman, Charles, The role of religion in the origins and adaptation of immigrant groups in the United States. *International Migration Review*, 38(3) <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2004.tb00233.x>. 2004;
25. Jones, Stephen, *Georgia: A political history since independence*. I.B. Tauris. 2013;
26. Kiknadze, Nino, Religion and politics in Georgia: An analysis of the relations between church and state. *Journal of Social Research*, 12(1). 2018;
27. Kiknadze, Nino, Religion and migration: The role of the Georgian Orthodox Church. *Journal of Social Research*, 12(1). 2018;
28. Kukhianidze, Alexandre, Georgian Orthodox Church's role in post-Soviet Georgia. *Caucasus Analytical Digest*, 30. 2011;
29. Levitt, Peggy, "You know, Abraham was really the first immigrant": Religion and transnational migration. *International Migration Review*. 37(3). 2003. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2003.tb00160.x>
30. Mgeladze, Irakli, Georgian diaspora in Italy: Religious and cultural dynamics. *Journal of Ethnic Studies*, 45(2) <https://doi.org/10.1234/jes.2023.00234> 2023;
31. Papava, Vladimer, The role of the Orthodox Church in Georgian society and the state. *Caucasus Analytical Digest*. 2012;
32. Papava, Vladimer, Diaspora relations and the Georgian Orthodox Church. *Caucasus Analytical Digest*. 2012;
33. Rimple, Paul, The church and modernity: A brief history of Georgian Orthodox influence. *Caucasus Survey*, 7(2). 2019;
34. Smith, Graham, *The post-Soviet states: Mapping the politics of transition*. Edward Arnold Publishers. 2002;
35. Tabatadze, Shalva, & Gorgadze, Nino, The role of the Orthodox Church in education in Georgia. *European Journal of Education Studies*, 3(2). 2016;
36. Trier, Tom, & Khanzhin, Migration in Georgia: Socio-economic and demographic impacts. *Caucasus Policy Institute*. 2007;
37. World Bank. Georgia and migration. 2020. <https://www.worldbank.org>. [უკანასკნელად გადმოწმდა 24.02.2025].